

Adrian Năstase

*Mă simt dator lui Titulescu!**

Î. Din câte am înțeles, Titulescu este modelul dumneavoastră de lider politic. Când l-ați descoperit pe Titulescu?

R. La începutul anilor '70.

Î. Erați deja student.

R. Atunci am avut revelația personalității sale. Cu câțiva ani în urmă, doar, la douăzeci și cinci de ani de la moartea sa, adică în 1966, într-un climat de oarecare dezgheț ideologic, s-au organizat manifestări omagiale la București, Craiova, Iași, Cluj – nu sunt sigur că le enumăr pe toate – seminarii, expoziții, s-au publicat numeroase articole și studii, s-au tipărit câteva lucrări, practic o monografie și două volume de documente, cuprinzând piese fundamentale ale gândirii și acțiunii ilustrului nostru înaintaș.

Titulescu redevenea o prezență. Opera sa – o parte din ea – devenea un bun public.

Am parcurs cu o tensiune intelectuală pe care nu o avusesem până atunci, pot să spun chiar cu o anumită frenezie, toate aceste pagini. Intram într-un teritoriu care ne fusese ascuns, un univers al marilor idei și principii, al unor judecăți de istorie care ne fuseseră constant oculte, descoperiam adevăruri despre țară, lume și oameni. Le parcurgeam cu nesaț, repede-repede, cu teama ca nu cumva acest drept să ni se răpească. Bogați pentru o clipă, riscam să fim din nou furați, fiind lipsiți de ceva din ideal și demnitate.

Ulterior, după terminarea facultății, în cadrul Institutului de cercetări juridice, aveam să-i dedic lui Titulescu preocupări coerente, studii înainte de toate, depășind plăcerea pură a lecturii, căutând să intru în profunzimea universului său, să-l înțeleg, să-i urmăresc motivațiile și să-i pricep logica. M-am scaldat fericit în baia de lumină pe care ne-o lăsase, descoperindu-i gândirea, logica, stilul, tot atâtea daruri într-un singur nume. Lecturile ulterioare – oameni, curente de gândire, operă – mi s-au plasat pe drept în propria conștiință ca un *primus inter pares*, continuatorul fidel, dar și creatorul ilustru de școală diplomatică românească, onorată în timp de alte și alte personalități românești ale căror figuri și opere depășesc veacul.

Cred și astăzi că la Asociația de Drept Internațional și Relații Internaționale la care am fost invitat, mai întâi ca student în anii terminali și mai apoi în calitate de cercetător, sentimentele mele pentru Titulescu au devenit mai profunde, pot spune chiar că omul și opera sa, opera mai ales, au ajuns să fie o pasiune.

---

* Interviu publicat în Adrian Năstase, *De la Karl Marx la Coca Cola* (dialog deschis cu Alin Teodorescu), Editura Nemira, București, 2004, pp. 71–81; în Adrian Năstase, George G. Potra, *Titulescu – Ziditor de mari idealuri*, Fundația Europeană Titulescu, București, 2007, pp. 35–46.

Mă aflam în Casa Titulescu. Călcam pe urmele pașilor săi, îi simțeam duhul oblăduitor, generos, dar pretențios, susținându-ne și încurajându-ne în efortul de a ne exprima cu rigoare ideile, de a ne pronunța cu demnitate adevărul.

Istorici, juriști, sociologi, diplomați, literați, ziariști dedicau statornic lui Titulescu cercetări de arhivă, eforturi nu doar de cunoaștere în sine a operei, ci și actele, importante, de descifrare și evaluare a proiecției sale în contemporaneitate.

După aproape trei decenii de tăcere – fusese înlăturat la 29 august 1936 și trecuse în neființă la 17 martie 1941 – tăcere vinovată, ale cărei răspunderi se găsesc în regimuri diferite, Titulescu era îmbrățișat de cvasitotalitatea intelectualității românești, și nu numai, cu emoție, bucurie, satisfacție. Redescopeream și trăiam cu mândrie cultul Titulescu. Nu sunt sigur dacă atunci, poate mai devreme, poate mai târziu, descoperisem în spusele lui Titulescu cuvinte care aveau să mă obsedeze în mod fericit: „Cei ce mor pentru o idee sunt eroi al căror unic testament este un singur cuvânt: continuați!”

Î. Cred că există și pe plan extern un anume respect pentru Titulescu.

R. Nu dețin ansamblul datelor pentru a formula o asemenea judecată, pentru a confirma sau a infirma o asemenea apreciere. La nivelul epocii pe care a trăit-o, Titulescu a avut parte de prieteni și dușmani, de partizani și adversari, de oameni care l-au iubit și de oameni care l-au urât. Ideologii și orientări politice diverse, interese partizane, de principiu uneori sau meschine alteori, au plasat regimuri și personalități de dreapta și de extremă-dreapta printre dușmanii ireductibili ai lui Titulescu. În unele din capitalele regimurilor totalitare și ale unor regimuri profasciste, Titulescu era considerat Inamicul Public Numărul Unu. Un volum atât de sugestiv intitulat *Pro și contra Titulescu*, apărut în urmă cu doi ani sub egida Fundației Europene Titulescu, ilustrează percepțiile și atitudinile contemporane, lăsând să vorbească, din perspective contradictorii, susținători și adversari, din interior și din exterior. Acest larg diapazon de atitudini și poziții – ce nu pot fi ignorate în niciun fel – ne permite să înțelegem tensiunea, dramatismul și tragismul destinului politic al marelui nostru înaintaș.

Cât privește perioada postbelică, trebuie să avem în vedere urmările anilor tragici ai războiului, răsturnările politice și ideologice, dispariția unor structuri internaționale, trecerea în lumea umbrelor a unor personalități afirmate pe scena Societății Națiunilor. Numărul martorilor în viață se micșora dramatic de rapid. Continuau să mai vină din istorie voci ale supraviețuitorilor acelor ani. Unele nume le-am descoperit din propriile mele lecturi, altele mi-au fost semnalate de prieteni și colaboratori mai vechi sau mai noi. Mă gândesc la omul politic și diplomatul Joseph Paul-Boncour, la diplomații Thanassis Aghnides și Pablo de Azcarate y Flores, ce s-au afirmat în poziții de vârf pe scena Societății Națiunilor, la celebrul jurist René

Cassin, la diplomați (uneori și scriitori și ziariști) precum Paul Bastid, Henri Bonnet, René Massigli, Albert Mousset, David Waley și mulți-mulți alții. Lor li se adaugă unii dintre românii care aleseseră calea exilului, precum Constantin Vișoianu, D.N. Ciotori, George Anastasiu ș.a.

Da, ei l-au prețuit pe Titulescu. Nu fără limite. Dar au făcut în străinătate un act de dreptate. Aduceau în prim-plan un Apostol al Păcii, un om care își dedicase viața prevenirii războiului, dar care, precum Casandra, nu fusese ascultat, un om care a cunoscut două războaie mondiale, dar care nu și-a pierdut încrederea în victoria Rațiunii.

La împlinirea a o sută de ani de la nașterea lui Titulescu (în 1982) s-a făcut – nu fără dificultăți – un pas înainte pe calea restituirii omului politic și diplomatului român.

S-a întâmplat însă ceva curios. S-au organizat și desfășurat atunci mai multe acțiuni decât fuseseră prevăzute și aprobate de autoritățile vremii, care nu-și puteau permite să scape de sub supraveghere un asemenea eveniment cu mari reverberații naționale și internaționale. Cu înțelepciune și tact, unele instituții și personalități au scăpat sau au eludat rigorile fixate de programul aprobat, prin care se stabileau, până la amănunt, tematic și problematic, respectiv simpozioane, conferințe, expoziții etc.

Nu-mi propun să vă împărtășesc detalii, deși cunosc nu puține, privind maltratarea unor lucrări românești tipărite în țară sau străinătate.

Cred că aniversarea lui Nicolae Titulescu a fost ultima „scăpare“ a regimului comunist. De la un anumit moment, nimic și nimeni dintre cele și cei ce puteau reprezenta un factor concurent nu au mai avut parte de tratamentul care făcea din ele și din ei evenimente și personalități de importanță națională. Anul 1989 va găsi o țară înghețată ideologic.

Î.: Dar Titulescu convenea politicii din acea vreme?

R.: Da și nu. Ideile și principiile lui Titulescu au fost fraudulos însușite, declinate de guvernanți când și cum s-a vrut, procedându-se la mistificări prin ignorarea cadrului în care s-au formulat și exprimat și prin eludarea unor fragmente ce modifică sensul inițial. Își făcea loc un naționalism pernicios, care specula în mod absurd și ridicol naționalismul luminat al lui Titulescu. Și apoi, scuzată-mi fie abordarea, ușor macabră: Titulescu era mort! Se poate spune că până aici Titulescu convenea. Dar mai erau multe, multe altele, complet inconvenabile. Tocmai pentru un asemenea motiv oficialitățile regimului totalitar n-au încurajat – pentru a apela la un eufemism – tipărirea integrală a operei lui Titulescu. Departe de a-i cunoaște opera politico-diplomatică, acestea bănuiau – și de această dată aveau dreptate – că ea era mai mult decât incomodă, de-a dreptul periculoasă, prin ideile sale „subversive“ despre libertate, democrație, viață politică, pluripartitism și parlamentarism, proprietate, apartenență la și atașament față de valorile occidentale, Europa unită, spiritualizarea frontierelor ș.a. Când și-au dat seama, prea târziu, că au deschis o adevărată cutie a Pandorei,

respectiv apelul public, din ce în ce mai deschis exprimat, la Titulescu, la cel adevărat și integral, revendicat ca un drept individual și național inalienabil, autoritățile au blocat, brutal sau insidios, perpetuarea modelului Titulescu. Așa stând lucrurile, nu putem spune – în termeni matematici – cât convenea și cât nu convenea Titulescu. Riscul lor era permanent.

Î.: V-ați gândit vreodată că totul se va schimba într-o bună zi? Că va sosi clipa când Titulescu va dobândi dreptul de a fi cunoscut de conaționali săi, de a le spune ce a gândit, ce a grăit, ce a vrut, ce a putut, ce n-a putut?

R.: Cum să nu! Prin formație, nu puteam gândi decât în coordonatele rațiunii și justiției, democrației și moralității, omeniei și progresului. Cred că v-am spus totul. Cum altfel se putea întâmpla decât printr-o schimbare totală, care să ne redea libertatea de gândire și acțiune, care să așeze societatea românească sub semnul normalității, eliberând-o de pietrificarea totalitarismului?

M-am gândit mereu la Titulescu într-o asemenea perspectivă a renașterii naționale. Am crezut totdeauna că Titulescu trebuie să fie așezat alături de Eminescu și Blaga, Iorga și Pârvan, Caragiale și Rebreanu, de Enescu și Brâncuși, de toți ceilalți titani ai neamului românesc, pe care nu vom obosi niciodată să-i evocăm și să-i omagiem, nu doar pentru ceea ce au fost – și poate ar fi destul – ci și pentru faptul că rămân alături de noi prin spirit.

Î.: Să înțeleg că asemenea rațiuni au dus la crearea Fundației Europene Titulescu în 1991? Ce rol ați avut atunci ca ministru de Externe?

R.: Răspunsul la prima parte a întrebării dumneavoastră ar putea fi, pur și simplu, da. Ar fi corect, dar incomplet. Fundația Europeană Titulescu s-a născut din nevoia de a redobândi și de a da un plus de normalitate, de a reuși o coagulare a unor energii naționale și internaționale în jurul unor mari idei, al unor ilustre personalități, s-a afirmat din dorința de a da Casei Titulescu statutul de gazdă a elaborării și lansării unor programe fertile, de a promova ideile europene și pro-atlantice. E mult, e puțin?!

Am considerat-o necesară. S-au alăturat acestei inițiative figuri marcante din țară și străinătate, care i-au dat Fundației Europene Titulescu altitudine intelectuală, forță acțională, cameră de rezonanță.

Privind retrospectiv, trebuie să spun că existența Fundației Europene Titulescu a fost marcată, din motive pe care nu le evoc aici, de momente de nesiguranță și stagnare.

Am însă satisfacția de a sublinia că la o sută douăzeci de ani de la nașterea ilustrului nostru european, Fundația Europeană Titulescu și-a relansat activitatea într-un mod spectaculos. Timpul scurs de atunci încoace confirmă perspective superioare asupra rostului Fundației Europene Titulescu, posibilitatea de adaptare și readaptare la continuitate, coerență, dinamică, o abordare pragmatică și sistemică a problematicii titulesciene, în particular, a celei internaționale, în general, în legătură nemijlocită cu

mediile academice și diplomatice din țară și străinătate, o înțelegere profundă și o proiecție convingătoare a sensului demersului ideatic pe care îl avem în vedere, o percepție plină de receptivitate și considerație a procesului european de astăzi.

Î.: Ce ne puteți spune despre aducerea în țară a osemintelor lui Titulescu? Ce v-a făcut să vă implicați în acest proiect și ce ați întreprins?

R.: Ar fi multe de spus. Mai întâi de toate, ar trebui precizat că un asemenea proiect este mai vechi. Fie că vechiul regim nu s-a zbatut cu adevărat să-l materializeze, fie că urmașii lui Titulescu au respins categoric un dialog concret și fertil cu Bucureștii pe această problemă, cert este că, în 1992, ne aflam în situația de a avea doar formulat acest obiectiv al Fundației, stabilit atât prin Actul constitutiv, cât și prin Statut.

Mă obseda acest gând. Unii dintre colegii mei nu pierdeau ocazia de a mă ironiza pe acest subiect. Îmi aduc aminte de malițiozitățile lui Adrian Severin, care mă acuza, nici mai mult, nici mai puțin, că am o idee fixă. Departele de așa ceva. Titulescu era pentru mine – și nu doar pentru mine – un simbol. A-l așeza în inima țării, acolo unde și-a dorit, era o datorie sfântă, o dovadă că îi respectăm memoria. A-l aduce în țară însemna să arătăm contemporanilor, din țară și străinătate, că știm să ne respectăm un legat, voința conaționalilor, propriile noastre valori. Iar El, în inima țării, se simțea lângă noi toți, iar noi toți ne simțeam mai aproape de El.

Ce să vă mai spun? Au fost întreprinse demersuri politico-diplomatice, s-au făcut diligențe – infructuoase din păcate – pe lângă urmași și, în fine, am ales calea justiției. În martie 1992, Justiția franceză ne-a dat câștig de cauză și în doar câteva ore l-am readus în patrie, unde a fost primit și reînhumat cu funeralii naționale.

Ca ministru de Externe am trăit o perioadă de mari tensiuni. Am avut satisfacții, dar și neîmpliniri. Rămân dincolo de toate acestea bucuria, plinătatea sufletească de a fi contribuit – alături de alte personalități, lideri ai clasei politice românești – la ceea ce trebuia și a fost făcut. Nu vom putea fi liniștiți atât timp cât nu-i vom vedea acasă și pe Enescu, și pe Brâncuși, și pe Eugen Ionescu, ale căror rămășițe își vor putea găsi odihna în pământul românesc.

Î.: S-au făcut aprecieri contradictorii în legătură cu aducerea în țară a osemintelor lui Carol al II-lea. N-au lipsit tot felul de referiri la greșelile sale politice, la dușmănia pe care i-a arătat-o malefic lui Titulescu. Cum se conciliază cele două acte ale dumneavoastră, primul împlinit ca ministru de Externe, cel de-al doilea ca prim-ministru?

R.: Desigur, pare un paradox, dacă ne gândim că au fost adversari. De la un anumit moment, Carol al II-lea i-a devenit dușman ireductibil. Titulescu ocupa prea mult loc. În viața politică românească, pe scena internațională. Carol al II-lea, un om foarte inteligent, dar extrem de orgolios, voia și urmărea să fie propriul său cancelar. Să fie creatorul și

promotorul politicii externe românești. Să devină simbolul ei. Adversitățile interne și presiunile externe ale regimurilor totalitare sau profasciste l-au ajutat pe Carol al II-lea, sprijinit de Gheorghe Tătărescu, să-l înlăture pe Titulescu definitiv din viața politică.

Noi însă nu putem face abstracție că ei sunt parte a aceleiași istorii a României. Mi s-a părut stupid ca două personalități importante din istoria României să se odihnească undeva aiurea, iar eu să nu fac nimic pentru a reinstaura normalitatea. Cred că trebuie să ne conciliem cu istoria, să acceptăm că avem o singură țară și un singur popor, că trebuie să-i onorăm pe cei ce și-au pus amprenta într-un mod aparte pe devenirea românească. Cu respect și decență. Ar fi de adăugat un amănunt, nu puțin important. În memoriile sale, Carol al II-lea nota, la 8 ianuarie 1940, pe marginea informațiilor privind starea de sănătate a lui Titulescu: „Am dat toate dispozițiunile în consecință, fără nicio discuție, i s-ar face funeralii naționale“. Așa că...

Î. Titulescu a lăsat o Operă. Vastă, complexă, în mare parte încă inedită. Ce faceți ca om de știință și ca om politic pentru a o restitui României și străinătății?

R. Bună întrebare, greu răspuns. Fundația Europeană Titulescu este angajată în acest demers. Sunt multe mii de pagini – peste zece mii – care își așteaptă descifrarea, traducerea, adnotarea, prelucrarea redacțională, publicarea. Pagini ale profesorului – un mare civilist; pagini ale omului politic – un original și curajos ministru de Finanțe și un ministru de legendă al Afacerilor Străine; pagini ale diplomatului – un reductibil negociator în spinoase probleme economico-financiare, dar și social-umanitare, prestigios ministru al României la Londra și neostenit prim-delegat al României la Societatea Națiunilor; pagini ale oratorului – la Washington, New York, Cleveland, Detroit, Paris, Berlin, Roma, Londra, Haga, Belgrad, Bratislava, în toate marile forumuri internaționale ale vremii sale.

Începând cu anul 2002, urmărim un program coerent de tipărire integrală a operei politico-diplomatice a lui Nicolae Titulescu, coordonat de domnul George G. Potra. Aparițiile editoriale din ultimii doi ani confirmă un angajament intelectual și moral superior într-un proiect care – dacă premisele economico-financiare vor fi asigurate – va cere cinci-șapte ani de muncă. Orice ediție academică presupune profesionalism și rigoare exemplare. Dorim să o edităm la nivelul marilor ediții similare din Occident. La toate cele spuse mai sus, trebuie evocată o imponderabilă. Viitorul ne poate oferi fericita surpriză de a descoperi și cerceta noi depozite de documente, neidentificate până astăzi, dar despre a căror existență avem suficiente semnale pentru a le căuta și spera în cercetarea lor cândva.

Î. Cercurile de specialitate academice și universitare, dar și mass-media au salutat pe bună dreptate aceste apariții ca adevărate evenimente editoriale. Oricum politicienii români de astăzi ar trebui să fie fericiți că au

un asemenea precursor. Sociologii români îi au pe H.H. Stahl și Dimitrie Gusti, de la care am primit cu toții un temei profesional. Care este moștenirea intelectuală a lui Titulescu, ca român și european, care este mesajul său, în ce măsură rămâne contemporan?

R.: Titulescu a fost și rămâne unul din cele mai fericite mesaje primite de noi.

Titulescu a fost și rămâne un simbol de devenire românească, de gândire europeană, un inițiator al construcției unui sistem de securitate și cooperare pe continent și în lume, o flacără vie a universului mileniului III.

Evoluțiile la scară mondială, din acești ultimi ani, l-au confirmat, încă și încă o dată, uneori dramatic și dureros, pe Titulescu. Cu mai mult de jumătate de veac în urmă, Titulescu a subliniat nevoia de a elimina forța și de a face să prevaleze dreptul, de a eradica presiunile, ingerințele și agresiunile de tot felul, de a da șanse reale principiilor de drept internațional, de a făuri o Europă unită, de a elimina intoleranțele etnice, religioase sau de alt fel, de a promova o cultură a păcii, a înțelegerii și a conlucrării.

El ne este contemporan. Am fost mândru ca român, ca om de știință și ca om politic să pot dobândi o asemenea certitudine, să constat că la Paris, Londra și New York, la Geneva, Bruxelles și Strasbourg, în unele organizații și instituții internaționale, de vocație universală, la tribuna și în aula unor forumuri academice, Titulescu nu rămâne doar o valoare de istorie diplomatică interbelică, ci un reper major al gândirii politice actuale, care susține, dă autenticitate și credibilitate demersului european și euro-atlantic al României de astăzi.

Citesc și recitesc paginile lui Titulescu, mereu sub semnul descoperirii și redescoperirii. *Dinamica păcii, Progresul ideii de pace, Societatea Națiunilor și minoritățile* și câte altele sunt pagini de antologie.

În urmă cu un an, am avut onoarea de a fi omagiat în aula Universității „Komensky“ din Bratislava. Pregătindu-mi discursul de recepție a Medaliei de Aur a celebrei universități, am recitat conferința *Ordinea în gândire*, susținută de predecesorul meu la Bratislava, la 19 iunie 1937, atunci când i s-a acordat titlul de *doctor honoris causa*. Extraordinară! Atât de actuală! Unora nu le vine să creadă că a fost rostită cu aproape șaizeci și cinci de ani în urmă. Modul său umanist de concepere și organizare a vieții internaționale – bazat pe ordine, stabilitate și pe domnia legii – îl configurează pe predecesorul muncii noastre pentru coeziune paneuropeană, pentru care milităm statornic în politica noastră externă.

Titulescu a afirmat și a susținut în numeroase rânduri, pretutindeni, ideea unei singure Europe, care reclamă unitatea și responsabilitatea tuturor țărilor ei.

Pe bună dreptate îl evocăm pe Nicolae Titulescu ca pe un mare european, un mare contemporan.

El este – așa cum afirmam altundeva – Un Ziditor de Mari Idealuri.

Înainte de a fi european, Titulescu a fost român. A știut, ca toți marii săi conaționali, că nu poate reprezenta țara în Europa în afara unei identități naționale determinate clar, direct și categoric asumate. Unul dintre contemporanii săi scria în mod inspirat că Titulescu „n-a suferit de modestia de a fi român“. Titulescu a adus România în Europa și a adus Europa în România. Firesc. Cu demnitate.

Titulescu rămâne un model pentru noi românii și prin opera sa de luptător pentru unitate națională, pe toate fronturile democrației europene, în marile capitale ale lumii, unde s-a angajat cu onestitate și dăruire în slujba României, pe care a dorit-o întregă și eternă, urmând testamentul de credință al înaintașilor, alăturându-se eforturilor generoase ale marilor săi conaționali. El este unul dintre părinții fondatori ai României Mari. „Dacă aș dori să dau acestui testament o deviză – afirma Titulescu în amurgul vieții sale – aș spune că este opera unui om prin mintea căruia nu a trecut niciodată, dar absolut niciodată, un alt gând decât acela în legătură cu interesele Țării și ale Neamului Românesc“.

Unii l-au acuzat pe Titulescu de idealism, alții au considerat că a fost un realist. Lui îi plăcea să se considere un idealist-înfăptuitor. Titulescu a gândit și a susținut interesele României într-un context internațional complex, pe care l-a studiat, l-a cunoscut, l-a folosit în mod inteligent și abil, fie că a fost vorba de granițe, de minorități, de optanți, de datorii și reparații de război ș.a. A făcut întotdeauna alegeri inteligente, drepte și morale. În anii 1935–1936, când se consuma conflictul italo-etioopian, prima confruntare majoră a Societății Națiunilor, Titulescu a pledat încă o dată și încă o dată pentru apărarea legii internaționale, deasupra și dincolo de interese particulare și imediate. România și Italia aveau o relație de prietenie, importante interese economice și financiare. Titulescu nu s-a sfiit niciodată însă să ia apărarea victimei și să spună în fața Societății Națiunilor: „Politica noastră externă urmează linia dreaptă a glonțului care, pentru a-și atinge ținta, străpunge inima“. La reuniunea Consiliului de Securitate al ONU din 1990, consacrată crizei din Golf, am citat extraordinarul discurs ținut de Titulescu, care evocase la Geneva dificultatea alegerilor în politica externă. Discursul lui Titulescu părea scris în acel an și pentru acel an 1990. Propria noastră alegere se inspira și se regăsea într-o asemenea judecată. Un asemenea discurs va fi valabil oriunde și oricând, în cazul tuturor crizelor majore, al tuturor agresiunilor.

Am întotdeauna sentimentul că trebuie să mai spun ceva și încă ceva despre Titulescu.

Sub impresia unor lecturi recente, nu pot să nu amintesc discursurile sale ținute în țară și în străinătate pentru consolidarea statului, pentru reforma instituțiilor și înfăptuirea actelor de reformă economică, financiară, educațională ș.a. Celebrul discurs rostit de Titulescu în Parlamentul României, la 22 martie 1921, în calitate de ministru de Finanțe, privind

reforma financiară a țării, m-a impresionat profund și mi-a dat temeuri de adâncă meditație asupra celor ce avem de făcut azi. Aprecierea mea în acest sens este departe de a fi singulară.

Copleșitor ca substanță, Titulescu continuă să fie tulburător prin bogăția și cristalinitatea ideilor, prin forța judecăților și perenitatea mesajelor, prin înalta moralitate și profunda umanitate ale gândurilor și faptelor sale, prin aristocrația verbului și a cuvântului scris.

Ne-a învățat ca mulți alții dragostea de țară, de muncă, de liniște, de pace, de normalitate constructivă.

A dorit și a sperat o Românie a tuturor, o Românie a gândurilor și a faptelor bune, a frățietății într-un destin nobil, în care să-și găsească împlinirea truda și sângele atâtor generații de eroi.

Îndrăznesc să cred că noi, cei de azi, trebuie să ne aplecăm măcar o clipă asupra spuselor sale, rostite la capătul unei vieți în care a dăruit țării suflet, minte, inimă, inteligență: „Partidul meu de astăzi se cheamă România!“

Cel puțin pe mine, spusele lui mă implică și mă inspiră, îmi dau un plus de sens și de încredere.

Mă simt dator lui Titulescu!

A.T.: *Toți suntem datori cuiva.*